

NOR I JÄRVSÖ

Arkeologisk undersökning

Nor 4:10
RAÄ 292:1
Järvsö socken
Ljusdals kommun
Hälsingland
2016

Inga Blennå

NOR I JÄRVSÖ

Arkeologisk undersökning

Nor 4:10
RAÄ 292:1
Järvsö socken
Ljusdals kommun
Hälsingland
2016

Rapport 2016:19
Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Du kan själv ladda hem rapporter i PDF-format från länsmuseets hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa/beställa i länsmuseets butik butiken@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Box 746, 801 28 Gävle

Tel 026-65 56 00

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2016

Omslagsbild: Vy över undersökningsplatsen från östra sidan av Norssundet.

Foto: Inga Blennå

Staten har rätt att sprida dokumentationsmaterialet och rapporten enligt CC BY-licens. Lantmäteriverkets kartor omfattas ej av denna licens.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande MS2010/01366.

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning	5
Målsättning och metod.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Resultat	7
Förslag till vidare åtgärder	9
Referenser	9
Administrativa uppgifter.....	10
Bilaga 1. Schaktbeskrivning	11
Bilaga 2. Sektionsritning.....	12

Figur 1. Utdrag från digitala översiktskartan. Undersökningsområdet är markerat med blått.

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning av en järnframställningsplats RAÄ 292:1 Järvsö socken, Ljusdals kommun. Undersökningen genomfördes i samband med kabeldragning av Ljusnet AB inför utbyggnad av fibernät. Efter beslut av Länsstyrelsen i Gävleborgs län utfördes i maj 2016 schaktningsövervakningen av Inga Blennå. Syftet var att dokumentera eventuella anläggningar och kulturlager samt att om möjligt styra bort schaktdragningen från dessa. Undersökningen skedde när schaktet grävdes och dokumentationen bestod av inmätning, fotografering och beskrivning. Norra delen av schaktet var cirka 90 meter lång, följde befintlig väg och det genomgrävda materialet utgjordes av bärlager från vägbygget och underliggande homogen sand/mo. Södra delen av schaktet var cirka 40 meter lång, drogs i åkermark och där framkom slagg och recent tegel. Slaggen låg spridd i åkerns och schaktets ploglager och kunde därför inte knytas till varken anläggning eller kulturlager. Denna del av schaktet låg inte inom den registrerade ytan för järnframställningsplatsen RAÄ 292:1. I schaktet framkom inga anläggningar, kulturlager eller övriga fynd. Läns museets bedömning är att inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga.

INLEDNING

Länsmuseet Gävleborg har på uppdrag av Ljusnet i Ljusdals kommun utfört en arkeologisk undersökning i form av en schaktningsövervakning i fornlämning RAÄ 292:1, inom fastigheten Nor 4:10, Järvsö socken, Ljusdals kommun. Fornlämningen utgörs av en järnframställningsplats. Arbetet föranleddes av schaktdragning inför nedläggande av fiberslang i området. Arbetet utfördes den 12 maj 2016 av Inga Blennå, efter beslut av Länsstyrelsen Gävleborg (1st dnr 431-1221-2016).

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Syftet med undersökningen var att dokumentera eventuella anläggningar och kulturlager. Om anläggningar framkom skulle de i första hand undvikas och schaktdragningen styras bort från dessa. Undersökningen genomfördes som en övervakning i samband med att schaktet grävdes. Schaktet mättes in med GPS, fotograferades och beskrevs.

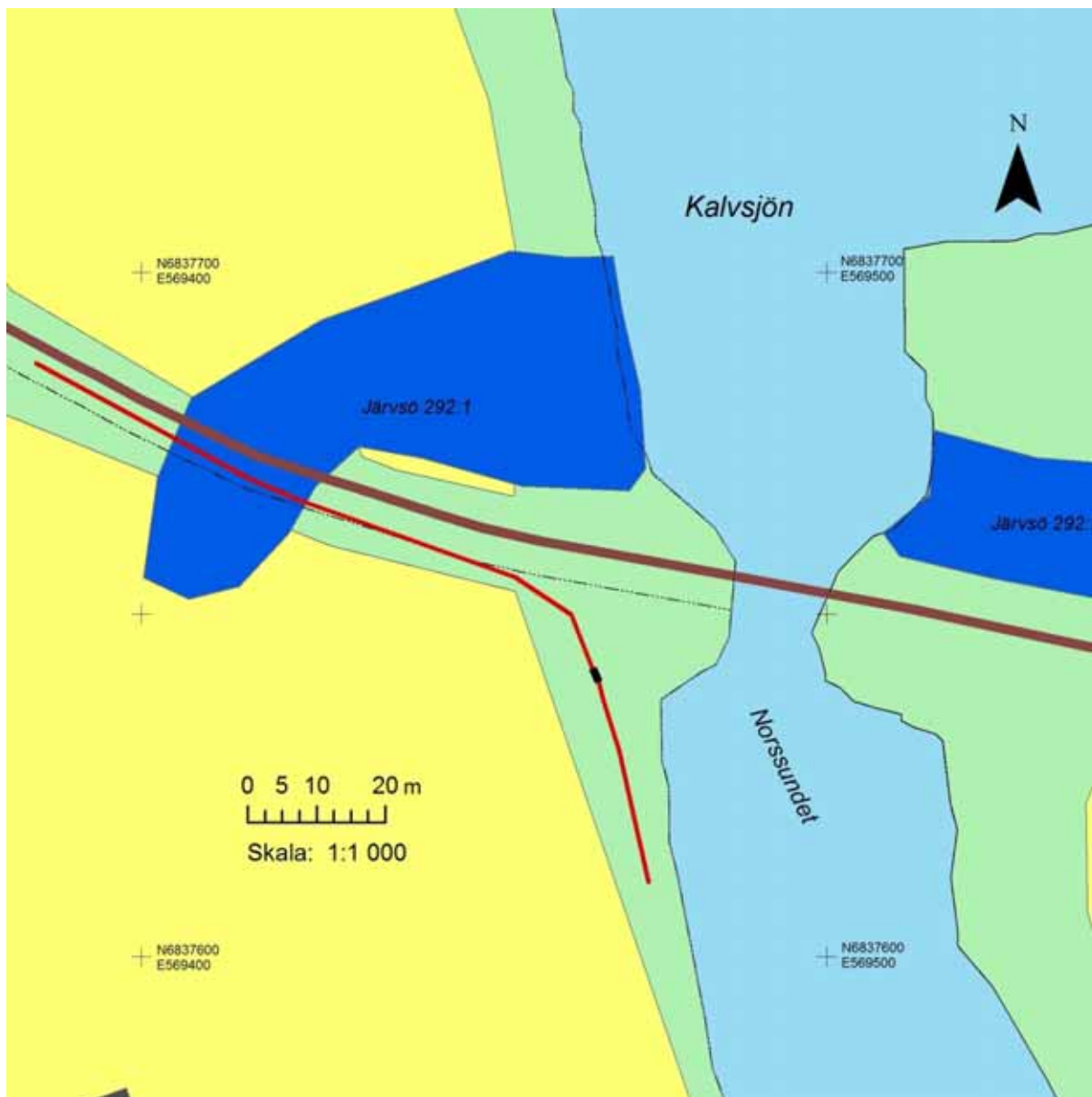
Figur 2. Undersökningsområdet är markerat med rött, omkringliggande forn- och kulturlämningar med blått.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Järvsö socken delas av Ljusnan och består av dalgångar med både bebyggelse och odlingslandskap samt kuperade skogsmarker. Inom socknen finns flera förhistoriska fornlämningar, bland annat boplatser från stenåldern och gravhögar från järnåldern. På platsen för Järvsö kyrka har tidigare funnits en medeltida stenkyrka. Vid prästgården finns en runsten från 1000-talet som sannolikt står på ursprunglig plats och aldrig blivit flyttad (Brink 1990:288). Bland de postreformatoriska lämningarna kan nämnas flera fäbodlämningar.

I socknen finns ett stort antal lämningar efter tidig järnframställning, såsom slaggförekomster och kolningsgropar, samt flera registrerade fångstgropar. Ljusnan och dess biflöden har under förhistorisk tid spelat en viktig roll vid bland annat järnhantering och transporter. Norssundet och Nor ligger strategiskt vid förbindelsen mellan Kalvsjön och Norsviken som övergår i älven Ljusnan. I samband med att ny bro byggdes över Norssundet gjordes en fördjupad utredning av området (Björck 1994). Då konstaterades att det fanns rester efter järnframställning vid båda brofästena samt i vägbanan.

Figur 3. Schaktdragningen är markerad med rött. Platsen för den dokumenterade sektionen är markerad med svart.

RESULTAT

Det aktuella schaktet omfattar endast en mindre del av den totala schakt-dragningen, nämligen den del som passerar fastigheten Nor 4:10. Schaktnings-övervakningen berörde därmed den del av schaktet som följde vägen (norra delen) och sedan vinklad av längs Norsundet (södra delen). Norra delen av schaktet var cirka 90 meter långt, 0,40 meter brett och 0,65 meter djupt. Schaktet drogs söder om och i direkt anslutning till befintlig väg. I schaktet fanns ett 0,20–0,40 meter tjockt bärlager med 0,10–0,20 meter stora stenar. Lagret har påförts i samband med byggandet av vägen. Under bärlagret fanns brun homogen fin sand/mo, med sparsamt ställvisa inslag av röd sand/mo. Inga fynd framkom i schaktet.

Södra delen av schaktet var cirka 40 meter långt, 0,50–0,60 meter brett och 0,65 meter djupt. Schaktet drogs i åkermark söder om befintlig väg. I åkern utanför schaktet, framför allt i åkerns östra del, fanns spridda fynd av slagg, ugnsdelar och recent tegel. I åkerns nordöstra del fanns också en äldre redan befintlig

kabeldragning. Schaktets övre del bestod av 0,50–0,60 meter tjock brun matjord som övergick i gråbrun fin mo/mjäla. I det övre lagret med matjord framkom slagg och recent tegel. Slaggen låg spridd i åkerns och schaktets ploglager och kunde därför inte knytas till någon anläggning eller kulturlager. Denna del av schaktet låg inte inom den registrerade ytan för järnframställningsplatsen RAÄ 292:1. I schaktet framkom inga anläggningar, kulturlager eller övriga fynd.

Figur 4. Norra delen av schaktet parallellt med vägen. Bilden är tagen från väster. Foto: Inga Blennå.

Figur 5. Sektion från norra delen av schaktet. Bilden är tagen från söder. Foto: Inga Blennå.

Figur 6. Foto av den del av sektionen som dokumenterades genom ritning. Södra delen av schaktet. Bilden är tagen från öster. Foto: Inga Blennå.

FÖRSLAG TILL VIDARE ÅTGÄRDER

Länsmuseet bedömer att inga ytterligare arkeologiska åtgärder är nödvändiga i samband med schaktdragningen.

REFERENSER

Björck, N. 1994. *Bro över Norsundet*. Fördjupad utredning. Väg 660, Järvsö socken, Hälsingland. Länsmuseet Gävleborg Rapport 1998:9. Gävle.

Brink, S. 1990. *Sockenbildning och sockennamn. Studier i äldre territoriell indelning i Norden*. Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi LVII. Uppsala.

Figur 7. Södra delen av schaktet. Bilden är tagen från norr. Foto: Inga Blennå.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens diarienummer: 431-1221-2016

Beslutsdatum: 2016-03-22

Länsmuseet Gävleborgs diarienummer: 31/320

Uppdragsgivare: Ljusnet AB, Ljusdals kommun

Undersökningstid: 2016-05-12

Projektledare och arkeologisk personal: Inga Blennå

Fastighet: Nor 4:10

Koordinatsystem: Sweref 99TM

Exploateringsarea: cirka 78 m²

Undersökt area: cirka 78 m²

Arkeologitimmars i fält: 9

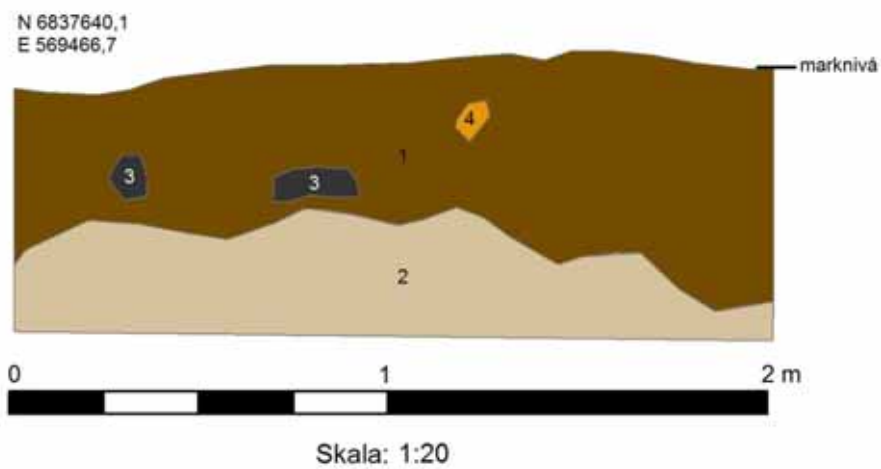
Dokumentationshandlingar: Förvaras i Länsmuseet Gävleborgs arkiv (2 digitala filer och 9 fotografier)

Fynd: inga fynd omhändertogs

BILAGA 1. SCHAKTBESKRIVNING

Schakt	Längd m	Bredd m	Riktning	Djup m	Beskrivning
N-delen	90	0,40	Ö-V	0,65	0,2-0,4 m tj bärlager av 0,1-0,2 m st stenar. Under finns brun homogen sand/mo med fåtal röda inslag. Inga fynd i schaktet.
S-delen	40	0,50– 0,60	NNV– SSÖ	0,65	0,5-0,6 m tj brun matjord övergår i gråbrun fin mo/mjåla. Fynd av slagg och recent tegel var spritt i åkerns och schaktets ploglager (brun matjord) och kunde därför inte knytas till varken anläggning eller kulturlager. I schaktet framkom inga anläggningar, kulturlager eller övriga fynd. Denna del av schaktet låg inte inom den registrerade ytan för järnframställningsplatsen RAÄ 292:1.

BILAGA 2. SEKTIONSRTNING

Sektion västra sidan i södra delen av schaktet.

1. Brun matjord
2. Gråbrun mo/mjäla
3. Slagg
4. Tegel

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, BOX 746, 801 28 GÄVLE. TEL 026-65 56 00. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE
BESÖKSADRESS: SÖDRA STRANDGATAN 20, GÄVLE

